
Smitteplikten

LEGELIVET

KARIN ISAKSSON RØ

karin.ro@lefo.no

Karin Isaksson Rø er ph.d., spesialist i arbeidsmedisin og seniorforsker ved LEFO – Legeforskningsinstituttet.

Hvordan skal leger balansere plikten til å behandle pasienter med smittefarlig sykdom mot plikten til å ivareta sin egen og familiens helse?

Evald Pauss (1866–90).

Kilde: Wikimedia Commons

I 1890 ble den 23 år gamle legen Evald Pauss (1866–90) hedret med statlig æresbegravelse [\(1\)](#). Han var lege ved det nye epidemilasettet på Ullevål, ble smittet av difteri og døde av den sykdommen han skulle bekjempe. Det vakte sterke følelser i datidens Kristiania, og slik ble en ung lege den hittil yngste som har fått en av Norges fremste æresbevisninger [\(1\)](#).

På denne tiden var det overdødelighet av smittsomme sykdommer blant leger. I de siste tiårene har derimot dødeligheten for alle dødsårsaker, unntatt selvmord, vært lavere hos leger enn i den generelle befolkningen [\(2\)](#). Risikoen for å bli smittet av alvorlig sykdom på jobb er blitt liten [\(3\)](#). Da

koronapandemien startet, ble imidlertid smitterisikoen synliggjort igjen. Bildene av helsepersonell som ble smittet og døde i andre land, var skremmende, og det var mangel på personlig verneutstyr også her i landet.

Sterkere pliktfølelse hos eldre

Under koronapandemien undersøkte vi hva et representativt utvalg av leger i Norge tenkte om plikten til å behandle pasienter med smittefarlige sykdommer (4). 60 % av deltakerne mente i stor eller noen grad at leger har plikt til å eksponere seg for smitte når det trengs for å behandle pasienter. 42 % mente at man må gjøre det også hvis man ikke har tilstrekkelig verneutstyr. Eldre leger mente i større grad enn yngre at man hadde plikt til å utsette seg for smitte.

«Eldre leger mente i større grad enn yngre at man hadde plikt til å utsette seg for smitte»

Legene var bekymret for å spre smitten videre til sin familie (64 %), for å spre smitten til andre pasienter (48 %) og for å bli smittet selv (43 %). Kvinnelige leger og yngre leger var i større grad bekymret for å spre smitten videre til andre. Leger som jobbet i særlig covid-eksponerte spesialiteter som anestesi, infeksjonssykdommer, lungesykdommer og akuttmedisin, rapporterte om mer mangel på verneutstyr og større risiko for helsepersonell. De var likevel ikke mer bekymret for å smittes selv eller å spre sykdom videre til sine familier enn andre.

Den doble plikten

Mange lands etiske retningslinjer statuerer legens plikt til å behandle. Under spanskesyken i 1918 sto det eksplisitt i den amerikanske legeforeningens etiske regler at leger skulle gi pasienter behandling uten å ta hensyn til egen helse (5).

I de siste årene har hensynet til legers egen helse og arbeidssituasjon blitt løftet mer frem, også for å kunne gi pasienter god behandling. General Medical Council i Storbritannia skrev om den doble plikten for leger under pandemien. De forventet ikke at leger skulle tilby omsorg uten å også ta hensyn til risikoen for seg selv eller andre (6). I vårt land er problemstillingen ikke omtalt verken i lovverk eller etiske regler for leger (7).

Hva vil skje i fremtiden? Utfordringen blir å finne en god balanse mellom plikten til å ivareta den aktuelle pasienten og plikten til å ivareta seg selv, andre pasienter og ens pårørende. Leger og helsepersonell må involveres aktivt i diskusjoner om disse etiske dilemmaene. Det er nødvendig å klargjøre hva som er individets, arbeidsgivers og statens ansvar.

REFERENCES

1. Stanghelle H. Æresbegrovelser speiler tidsånden. Aftenposten 7.1.2023. <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/gEvA9L/aeresbegrovelser-speiler-tidsaanden> Lest 6.3.2023.
2. Aasland OG, Hem E, Haldorsen T et al. Mortality among Norwegian doctors 1960-2000. *BMC Public Health* 2011; 11: 173. [PubMed][CrossRef]
3. Rosta J. Smittsomme sykdommer blant leger. *Tidsskr Nor Legeforen* 2020; 140. doi: 10.4045/tidsskr.20.0478. [CrossRef]
4. Isaksson Rø K, Magelssen M, Bååthe F et al. Duty to treat and perceived risk of contagion during the COVID-19 pandemic: Norwegian physicians' perspectives and experiences-a questionnaire survey. *BMC Health Serv Res* 2022; 22: 1509. [PubMed][CrossRef]
5. Evans NG. Balancing the duty to treat patients with Ebola virus disease with the risks to dialysis personnel. *Clin J Am Soc Nephrol* 2015; 10: 2263–7. [PubMed][CrossRef]
6. General Medical Council. Coronavirus: Your frequently asked questions. GMC Online. <https://www.gmc-uk.org/ethical-guidance/ethical-hub/covid-19-questions-and-answers#Working-safely> Lest 6.3.2023.
7. Gamlund E, Müller KE, Solberg AC et al. Helter i hvitt? *Tidsskr Nor Legeforen* 2020; 140. doi: 10.4045/tidsskr.20.0702. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 24. april 2023. *Tidsskr Nor Legeforen*. DOI: 10.4045/tidsskr.23.0182
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. juni 2026.